

การส่งเสริมสมรรถนะเด็กปฐมวัยในช่วงรอยเชื่อมต่อจากอนุบาลสู่ประถม

Enhancing Young Children's Competencies in the Transition Period from Kindergarten to Elementary School

เพ็ญศรี แสงเจริญ

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา

Pensri Sawangchareon

Kasetsart University Laboratory School Center for Educational Research and Development

บทคัดย่อ

สมรรถนะเด็กปฐมวัย เป็นความสามารถที่เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในวัยนั้น ๆ โดยสมรรถนะของเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิด -5 ปีเป็นความสามารถตามพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย ส่วนสมรรถนะของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความซับซ้อนมากขึ้นเป็นความสามารถแบบรู้จริงและสามารถประยุกต์ใช้ในต่างสถานการณ์ได้ ทำให้เด็กที่เปลี่ยนจากระดับอนุบาลมาสู่ชั้นประถมศึกษาต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมที่โรงเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาตอนต้นจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ทำให้การส่งเสริมสมรรถนะของเด็กในช่วงรอยเชื่อมต่อนี้ให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น โดยจัดเป็นกิจกรรมหรือใช้เกม มุ่งเน้นที่การนำความรู้ไปใช้ ให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัยและความชำนาญหรือเกิดเป็นสมรรถนะ

คำสำคัญ: สมรรถนะเด็กปฐมวัย การส่งเสริมสมรรถนะของเด็กปฐมวัย รอยเชื่อมต่อจากอนุบาลสู่ประถม

Abstract

Young children's competencies refer to young children's abilities to do things intuitively

at their ages. While competencies of children from birth to age 5 are developed naturally, those of first graders are more complicated as they are mastery skills transferable to other situations. The transition period from kindergarten to elementary grade is thus a big change for first graders both in classroom teaching and learning and in school environment. To enhance first graders to develop their competencies in the transition period smoothly, early childhood and early elementary schools professionals need to have knowledge and understanding of how to organize teaching and learning activities. Organizing activities and games emphasizing knowledge transfer, learning by doing, and continuous practice are suggested to help first graders to develop habits and skills or competencies.

Keywords: Young children competencies, Enhancing, Transition period from kindergarten to elementary school

บทนำ

“สมรรถนะ” (competency) เป็นความสามารถที่เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

และการที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีสมรรถนะได้นั้น จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมตั้งแต่แรกเกิด จากรายงานของ Independent Committee for Education Reform (2019) พบว่า การพัฒนาเด็กปฐมวัยของไทยยังไม่ทั่วถึงและด้วยคุณภาพซึ่งหากไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมอาจนำมาสู่ปัญหาในการดำรงชีวิตในสภาพสังคมโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงง่าย (Volatile) ไม่แน่นอน (Uncertain) ซับซ้อน (Complex) และคลุมเครือ (Ambiguous) หรือที่เรียกว่าเป็นโลกยุค “VUCA” หรือ “VUCA World” การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านประชากรด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี และความเป็นพลวัตของโลกยุคใหม่ ทำให้มนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดีเป็นปกติสุข การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมโลกดังกล่าว นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ตามบริบทของแต่ละประเทศ รวมถึงการจัดการศึกษาของประเทศไทยเพื่อเตรียมเยาวชนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมถึงการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ โดยหันมาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนมากขึ้นทั้งนี้การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยที่ผ่านมา พบว่า มีประเด็นปัญหาที่ถูกกล่าวถึงค่อนข้างมากคือปัญหารอยเชื่อมต่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรอยเชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อาทิ ปัญหาด้านการปรับตัวของเด็กกับครู เพื่อน กิจกรรมประจำวัน ตลอดจนจนลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับในระดับอนุบาล (Saifa, 2014; Zhao, 2017) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงรอยเชื่อมต่อนี้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กผ่านรอยเชื่อมต่อได้อย่างราบรื่น รวมถึงส่งเสริมสมรรถนะของเด็กอย่างเหมาะสมกับวัย บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะในระดับปฐมวัยและการส่งเสริมสมรรถนะเด็กปฐมวัยในช่วงรอยเชื่อมต่อจากอนุบาลสู่ประถมโดยเน้นที่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะในระดับปฐมวัย

ความหมายของสมรรถนะ

ในห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เด็กชายที่เชื่อกองเท้าหลุดเดินมาหาครู ขอให้ช่วยผูกเชื่อกองเท้าที่หลุดให้ เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายที่อยู่ใกล้บริเวณนั้นรับอาสาช่วยผูกรองเท้าให้เพื่อน เมื่อถามดูจึงพบว่าเชื่อกองเท้าไม่ได้เพียงแค่คลายปมเท่านั้น แต่ยังหลุดออกมาจากร้อยเชื่อกด้วย เด็กหญิงและเด็กชายช่วยกันโดยเด็กหญิงค่อย ๆ ร้อยเชือกไปตามรูร้อยเชื่อกองเท้าโดยมีเด็กชายช่วยบอกจนสามารถร้อยเชือกและผูกเชื่อกองเท้าให้เพื่อนได้สำเร็จ เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการร้อยเชือกและผูกเชื่อกองเท้าของเด็กที่มีอายุใกล้เคียงกันคืออยู่ในช่วง 5/6 ปี – 6/6 ปี ซึ่งพัฒนาการในการใช้กล้ามเนื้อของเด็ควัยนี้แข็งแรงพอที่จะร้อยและผูกเชื่อกองเท้าได้ด้วยตนเองหากได้รับการฝึกให้ทำด้วยตัวเองอย่างสม่ำเสมอจนทำให้เกิดความชำนาญ นอกจากจะผูกเชื่อกองเท้าของตัวเองได้แล้วเมื่อพบว่า เพื่อนต้องการความช่วยเหลือยังสามารถช่วยผูกเชื่อกองเท้าให้เพื่อนได้ด้วยกรณีนี้เป็นตัวอย่างของการมีสมรรถนะด้านทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน คือสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการนำความรู้และทักษะในการผูกเชื่อกองเท้าที่ได้รับการฝึกจนชำนาญ ประกอบกับการมีคุณลักษณะของความมีน้ำใจไปใช้ในสถานการณ์ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดผลดีเกิดความราบรื่นหรือเกิดความสำเร็จในการทำงานและการดำเนินชีวิต คือ สามารถช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่สามารถผูกเชื่อกองเท้าเองได้ ในขณะที่เด็กชายเจ้าของรองเท้าที่เชื่อกหลุด แม้พัฒนาการของกล้ามเนื้อจะแข็งแรงพอที่จะผูกเชื่อกองเท้าเองได้ แต่เมื่อไม่ได้รับการฝึกอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจึงไม่สามารถทำได้ เนื่องจากไม่มีความชำนาญหรือไม่เกิดเป็นสมรรถนะตามวัย ดังนั้นการจัด

ประสบการณ์เพื่อให้เกิดสมรรถนะจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญดังที่ Sumetseanee & Makkasman (2014) ได้กล่าวถึงความหมายของ “สมรรถนะ” ว่าเป็นความสามารถที่เด็กสามารถทำอะไร (can do) ได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในวัยนั้น ๆ โดยมองเป็นองค์รวม จึงเป็นเรื่องที่ต้องใส่ใจในการกระตุ้นเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสม เด็กจึงจะสามารถทำอะไร ๆ ตามวัยได้

Office of the Education Council (2019) ให้ความหมายของ “สมรรถนะ” ว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีในการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่งเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะจึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ และความสามารถ อื่น ๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงานโดยใช้ศักยภาพภายในหรือความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวของผู้เรียน รวมถึงความสามารถเชิงสมรรถนะในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ซึ่งความสามารถหรือสมรรถนะจะแสดงออกให้เห็นได้ต้อง

ได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมอย่างเหมาะสมจนศักยภาพนั้นปรากฏออกมา และเมื่อได้รับการส่งเสริมต่อก็จะทำให้มีความสามารถในด้านนั้นสูงขึ้น หลักสูตรฐานสมรรถนะถูกมองว่าเป็นทางออกของการแก้ปัญหาการศึกษาไทย ด้วยเหตุผลที่ว่าหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันมีการใช้มาประมาณ 10 ปี จึงอาจไม่เหมาะต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกศตวรรษที่ 21 และยังพบปัญหาของผู้เรียนในทุกระดับโดยในระดับปฐมวัยพบว่าพัฒนาการของเด็กปฐมวัยยังด้อยคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทักษะสมองส่วนหน้า หรือ Executive Functions (EF) ซึ่งเป็นสมองส่วนที่ใช้คิดและจัดการชีวิตและด้านภาษาซึ่งส่งผลต่อความฉลาดทางปัญญา หรือ IQ และความฉลาดทางอารมณ์ หรือ EQ (Independent Committee for Education Reform, 2019) ดังนั้น หลักสูตรฐานสมรรถนะจะเป็นทางออกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมรับและมีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุค VUCA อย่างมีคุณภาพ (Rangubtook, 2020) โดย Office of the Education Council (2019) ได้นำเสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับ “สมรรถนะ” ดังที่ได้ให้คำอธิบายไว้ข้างต้นดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

ที่มา: Office of the Education Council (2019) p.8

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะคือความสามารถที่เด็กสามารถทำอะไรได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติตามวัยได้ อย่างเป็นองค์รวม สามารถประยุกต์หรือใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะในการทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการแก้ปัญหาที่พบในแต่ละวันให้ประสบความสำเร็จได้

สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3 - 5 ปี)

UNICEF Thailand and Office of the Education Council (2018) ได้ทำการศึกษาสมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (แรกเกิด – 5 ปี) ซึ่งเป็นความสามารถในการแสดงออกหรือการแสดงพฤติกรรมตามวัยของเด็กในด้านต่างๆ ที่เด็กควรสามารถทำได้ในแต่ละช่วงอายุ โดยในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะสมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3-5 ปี) มีสมรรถนะที่กำหนดทั้งหมด 39 สมรรถนะ ดังนี้

ส่วนหลัก	ส่วนย่อย/ด้าน	สมรรถนะ
1. การเคลื่อนไหวและสุขภาวะทางกาย	1.1 การเคลื่อนไหว	
	1.1.1 การเคลื่อนไหวและการทรงตัวโดยใช้กล้ามเนื้อใหญ่	1. เด็กสามารถแสดงความแข็งแรงและประสานการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่
	1.1.2 การเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อเล็ก	2. เด็กสามารถแสดงความแข็งแรงและประสานการทำงานของกล้ามเนื้อเล็ก
	1.1.3 ประสาทสัมผัสกับการเคลื่อนไหว	3. เด็กสามารถใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เป็นการนำในการเคลื่อนไหว
	1.2 สุขภาวะทางกาย	
	1.2.1 โภชนาการ	4. เด็กรับประทานอาหารหลาย ๆ ชนิดที่มีประโยชน์และปลอดภัย
	1.2.2 สมรรถภาพทางกาย	5. เด็กแสดงความแข็งแรงและความทนทานทางร่างกาย
2. พัฒนาการด้านสังคม	1.2.3 ความปลอดภัย	6. เด็กแสดงออกว่ามีความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัย
	1.2.4 การช่วยเหลือและดูแลตนเอง	7. เด็กสามารถช่วยเหลือและพึ่งตนเองได้ในกิจวัตรของตน
	2.1 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่	8. เด็กแสดงทักษะในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่
	2.2 การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเด็ก	9. เด็กแสดงทักษะทางสังคมเชิงบวกกับเพื่อนเด็กด้วยกัน
3. พัฒนาการด้านอารมณ์	2.3 พฤติกรรมการปรับตัวทางสังคม	10. เด็กแสดงความตระหนักรู้ว่าพฤติกรรมมีผลกระทบต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม
	2.4 เห็นคุณค่าของความแตกต่าง	11. เด็กตระหนักรู้ เห็นคุณค่า และยอมรับนับถือในความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. พัฒนาการด้านสติปัญญา	3.1 ความคิดเกี่ยวกับตนเอง	12. เด็กสามารถรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และตระหนักรู้ว่าตนชอบหรือไม่ชอบอะไร
	3.2 การควบคุมอารมณ์ตนเอง	13. เด็กปฏิบัติตามกฎระเบียบและกิจวัตรและคุมอารมณ์ได้ตามสมควร
	3.3 สมรรถนะของตนเอง	14. เด็กแสดงความเชื่อมั่นในความสามารถของตน
ก า ร คิ ด แ ล ะ ส ตี ป ญ ญา	4.1 ความจำ	15. เด็กสามารถแสดงการจำเบื้องต้น
	4.2 การสร้างหรือพัฒนาความคิด (ที่เป็นการคิดเบื้องต้น)	16. เด็กสามารถแสดงความคิดพื้นฐานในเรื่องเกี่ยวกับเวลา ช่องว่าง (Space) ตำแหน่งแหล่งที่ คุณลักษณะ ฯลฯ รวมทั้งการจัดกลุ่มสิ่ง ต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อม
	4.3 ตรรกวิทยาและความมีเหตุผล	17. เด็กแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุและผล

ส่วนหลัก	ส่วนย่อย/ด้าน	สมรรถนะ
	4.4 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	18. เด็กสามารถเปรียบเทียบ แยกแยะความเหมือน ความแตกต่าง และประเมินสถานภาพ 19. เด็กสามารถแก้ปัญหาได้
	4.5 ความตั้งใจจดจ่อ	20. เด็กสามารถจดจ่อกับการทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ
	4.6 การคิดด้านคณิตศาสตร์	21. เด็กสามารถอ่านตัวเลข นับเลข และรู้จำนวน
	4.7 ความเข้าใจปรากฏการณ์และวิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ 4.7.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต	22. เด็กแสดงพฤติกรรมอยากรู้ อยากลอง โดยการมอง การฟัง การถาม จับต้อง และลงมือทำเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตต่าง ๆ
	4.7.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตในธรรมชาติ	23. เด็กแสดงพฤติกรรมอยากรู้ อยากลอง โดยการมอง การฟัง การถาม จับต้อง และลงมือทำเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตต่างๆ
	4.8 ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งรอบตัว 4.8.1 ครอบครัว	24. เด็กแสดงออกถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับ คุณลักษณะของครอบครัวและบทบาทของครอบครัว
	4.8.2 ชุมชนและสังคม	25. เด็กแสดงออกถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับชุมชนของตน การพึ่งพาซึ่งกันและกันและบทบาททางสังคมของคนต่างๆ
	4.9 มลภาวะและการรักษาสิ่งแวดล้อม	26. เด็กแสดงพฤติกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมและหลีกเลี่ยงมลภาวะ
	4.10 ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ	27. เด็กแสดงออกถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าเชิงเศรษฐกิจของสิ่งต่าง ๆ
5 พัฒนาการด้านภาษา	5.1 การเข้าใจและการใช้ภาษา 5.1.1 คำศัพท์	28. เด็กสามารถรับรู้ เข้าใจ และใช้คำศัพท์ได้
	5.1.2 การเรียงคำให้เป็นประโยค	29. เด็กแสดงพัฒนาการการใช้ไวยากรณ์ และการเรียงคำให้เป็นประโยค
	5.1.3 ความเข้าใจภาษา	30. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรม เข้าใจความหมายและจับใจความได้จากการฟังภาษาพูด
	5.2 การสื่อความหมาย 5.2.1 การสื่อความหมายด้วยภาษาพูด	31. เด็กสามารถรับรู้และใช้ภาษาพูดสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการของตน
	5.2.2 การสื่อความหมายด้วยท่าทาง และสัญลักษณ์	32. เด็กสามารถสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วยสีหน้าท่าทางและสัญลักษณ์

ส่วนหลัก	ส่วนย่อย/ด้าน	สมรรถนะ
	5.3 การอ่านและการเขียน	
	5.3.1 การอ่าน	33. เด็กสามารถบ่งชี้และออกเสียงตัวพยัญชนะสระและคำง่ายๆ ได้
	5.3.2 การเขียน	34. เด็กสามารถเขียนตัวอักษรและคำง่ายๆได้
6. พัฒนาการด้านจริยธรรม	6.1 การมีวินัยในตนเอง	35. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมควบคุมตนเอง
	6.2 การพัฒนาเกี่ยวกับความรู้ผิดชอบชั่วดี	36. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมสะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำใดถูกหรือผิด
7. พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์	7.1 ศิลปะการแสดง	
	7.1.1 ดนตรีและการเต้นตามดนตรี	37. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมทางดนตรีและเคลื่อนไหวตามดนตรี
	7.1.2 ศิลปะการละคร	38. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมทางศิลปะการละคร
	7.2 ทักษะศิลป์	39. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมด้านการวาดการปั้นและการประดิษฐ์

สมรรถนะของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (5 – 7 ปี)

เมื่อเด็กเข้าสู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สมรรถนะของเด็กที่ถูกกำหนดขึ้นไม่ได้เป็นความสามารถตามพัฒนาการเท่านั้น แต่เป็นความสามารถในการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) กำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนจากหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) มาสู่การเรียนรู้ที่พัฒนาสมรรถนะผู้เรียน (Competency-Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะและใฝ่เรียนรู้ สามารถเชื่อมโยงนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มีทักษะชีวิตในโลกยุคใหม่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย (Royal Thai Government Gazette, 2021) ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของไทยที่ก้าวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ในโลก เนื่องจากการเรียนรู้ที่อาศัยการท่องจำทำให้เกิดความเข้าใจในระดับผิวเผินไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้ ในขณะที่การศึกษาทั่วโลกในปัจจุบันเน้นการเรียนรู้บนฐานสมรรถนะ ใช้วิธีการเรียนรู้เชิงรุกหรือการเรียนรู้ด้วย

ตนเอง เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ตลอดจนการสร้างวิจรรย์ญาณ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากกว่าการท่องจำ จึงจำเป็นต้องมีการปรับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผลการศึกษาของไทยเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดย Independent Committee for Education Reform (2019) ได้นำเสนอสมรรถนะหลัก 10 สมรรถนะที่เด็กและเยาวชนไทยต้องได้รับการพัฒนาในช่วงเวลา 12 ปีของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เติบโตขึ้นเป็น “คนไทยฉลาดรู้ (Literate Thais)” มีชีวิตที่ “อยู่ดีมีสุข (Happy Thais)” เป็น “คนไทยสามารถสูง (Smart Thais)” และเป็น “พลเมืองไทยใส่ใจสังคมและมีส่วนิกสากล (Active Thai Citizen with Global Mindedness)” โดยได้กำหนดรายละเอียดของแต่ละสมรรถนะสำหรับระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3) ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่ได้ทดลองจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตเกษตร โดยมีการกำหนดรายละเอียดของแต่ละสมรรถนะสำหรับระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

1. ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คือ สามารถรับฟัง การสนทนาข้อความสั้น ๆ เรื่องราวง่าย ๆ สามารถแสดง ความรู้สึกและความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องที่ฟัง นำความรู้ที่ได้จากการฟังไปใช้ประโยชน์ในชีวิต พูดสื่อสารบอก

ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน สร้างผลงานง่าย ๆ จากความรู้ดังกล่าวได้

2. คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน คือ สามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และคำนึงถึงความสมเหตุสมผลของคำตอบ ใช้ศัพท์ สัญลักษณ์ แผนภาพอย่างง่าย ๆ เพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนเอง อธิบายความรู้และหลักการทางคณิตศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล คิดในใจในการบวก ลบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว แม่นยำ

3. ทักษะกระบวนการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาาสตร์ คือ สามารถเชื่อมโยงเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอธิบายตั้งคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวันสามารถเขียนแผนภาพอย่างง่ายเพื่ออธิบายความรู้ความเข้าใจและความคิดของตน สืบสอบความรู้และสร้างสิ่งประดิษฐ์อย่างง่าย ๆ ได้

4. ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร คือ รู้ความหมาย คำศัพท์ที่พบบ่อย ๆ เกี่ยวกับตนเองครอบครัวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สามารถพูดเกี่ยวกับตนเอง พูดโต้ตอบได้โดยใช้คำ และวลีที่สั้นและง่ายหรือใช้ประโยคพื้นฐานได้ เข้าใจ คำศัพท์วลีประโยคสั้น ๆ รวมไปถึงคำสั่งที่ใช้บ่อย ๆ ในสถานการณ์ที่คุ้นเคย

5. ทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน คือ รู้จักตนเอง บอกความคิดความรู้สึกความต้องการและปัญหาของตนเองได้ มีวินัยในการปฏิบัติตามสุขบัญญัติทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองระมัดระวังตนเองจากภัยต่าง ๆ ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ปฏิบัติตามกฎหมาย

ระเบียบและข้อตกลงของครอบครัวและโรงเรียน ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ชื่นชมธรรมชาติรอบตัวและการเข้าร่วมในกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม และกีฬา

6. ทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ คือ ทำงานด้วยความเอาใจใส่ มีความเพียร อดทนทำงานให้ดีที่สุดตามความสามารถ แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผ่านการแสดงออกทางกิจกรรมต่าง ๆ

7. ทักษะการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม คือ พังข้อมูลเรื่องราวสั้น ๆ ที่ไม่มีความสลับซับซ้อนแล้วสามารถสรุปความเข้าใจของตนและแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลได้ ชี้แจงเหตุผลของการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ จินตนาการเรื่องราวความคิดแปลกใหม่จากสิ่งรอบตัว และแสดงออกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

8. การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัล คือ รู้จักและเลือกใช้เครื่องมือและแหล่งสื่อสารสนเทศเพื่อการสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการใช้สื่ออย่างระมัดระวังโดยไม่ให้เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น

9. การทำงานแบบรวมพลัง เป็นทีม และมีภาวะผู้นำ คือ ร่วมทำงานกลุ่มกับเพื่อนได้ ให้ความร่วมมือในการทำงาน รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจทำงานช่วยเหลือเพื่อน

10. การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง/ตื่นรู้ที่มีสำนึกสากล คือ ให้ความเคารพต่อสัญลักษณ์แทนความเป็นสถาบันหลักของชาติ ปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อครอบครัว ชื่นเรียน โรงเรียนอย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาหรือแก้ไขปัญหาส่วนรวมที่เหมาะสมตามวัย

ภาพที่ 2 สมรรถนะหลัก 10 สมรรถนะ

ที่มา: Office of the Education Council. (2019) p. 21

Rangubtook (2020) ได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นที่ควรกำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรฐานสมรรถนะในโลกยุค VUCA ว่าควรมีทั้ง Hard Skills หมายถึง ทักษะหรือความสามารถที่ใช้ในการทำงานแต่ละอาชีพ นำไปใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา สามารถประเมินได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ ความสามารถด้านงานช่าง และ Soft Skills หมายถึง ทักษะหรือความสามารถเฉพาะบุคคลที่ประเมินเป็นระดับคะแนนได้ยาก เช่น มนุษยสัมพันธ์การสื่อสารประกอบด้วย 5 สมรรถนะดังนี้

1. การจัดการ (Self Management: SM) หมายถึง การรู้จักตนเองพึ่งตนเองนำตนเองในการเรียนรู้กำหนดเป้าหมายชีวิตและการทำงานตามความสามารถและคุณลักษณะของตนเองสามารถบริหารจัดการเวลาและทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีความสุขสมดุลทั้งร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคม

2. การสื่อสาร (Communication: CM) หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารบนความเข้าใจรู้เท่าทันสื่อสาร

สนเทศเทคโนโลยีดิจิทัลและสามารถสื่อสารเชิงดิจิทัลเคารพในความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่างให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี

3. การรวมพลังทำงานเป็นทีม (Collaboration in Teamwork : CT) หมายถึง การเป็นผู้นำและสมาชิกที่ดีของกลุ่มสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความร่วมแรงร่วมใจมีกระบวนการทำงานและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีพร้อมปรับตัวประสานความคิดที่แตกต่างใช้สันติวิธีในการลดหรือขจัดความขัดแย้งจนประสบความสำเร็จ

4. การคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) หมายถึง การจัดระบบการคิดวิเคราะห์วิพากษ์สามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่มีความยืดหยุ่นทางความคิดประสานหรือสังเคราะห์ความคิดที่แตกต่างริเริ่มความคิดใหม่ๆโดยคำนึงถึงผลกระทบรอบด้าน

5. การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen : AC) หมายถึง การปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองไทย พลโลก และพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยคำนึงถึงสิทธิหน้าที่และกติกามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมพัฒนาสังคมและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็น

ธรรมในระดับท้องถิ่นประเทศและโลกมีบทบาทในการ
สร้างสรรค์วัฒนธรรมอัตลักษณ์ ความเป็นไทยมีวิถีชีวิต
พอเพียงและยั่งยืน

กล่าวได้ว่าสมรรถนะเป้าหมายของเด็กเมื่อเข้าสู่
ระดับประถมศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงความสามารถที่เป็น
พัฒนาการตามวัยของเด็กเท่านั้น แต่ต้องเป็น
ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ได้ในสถานการณ์
ต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้ ซึ่งต้อง
ประกอบด้วยทักษะหรือความสามารถที่ใช้ในการทำ
อาชีพ และทักษะหรือความสามารถเฉพาะบุคคล ซึ่ง
ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจพัฒนาการและการ
เจริญเติบโตของเด็ก รวมถึงสมรรถนะของเด็กแต่ละวัย
เพื่อให้สามารถส่งเสริมสมรรถนะให้กับเด็กได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ

ตามที่แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา
กำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนมาเป็นการ
เรียนรู้ที่พัฒนาสมรรถนะผู้เรียนและได้กำหนดสมรรถนะ
หลักของเด็กไทยเพื่อนำไปสู่การเป็น “คนไทยฉลาดรู้ อยู่ดี
มีสุข คนไทยสามารถสูง ใส่ใจสังคม และมีสำนึกสากล”
จึงต้องมีการปรับวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิด
สมรรถนะ ดังที่ Panich (2019) ได้กล่าวถึงการจัดการ
เรียนรู้แบบใช้สมรรถนะเป็นฐานไว้ ดังนี้

1. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการ
เรียนรู้ในลักษณะ “รู้จริง” (Mastery) คือ ทำได้อย่าง
อัตโนมัติ สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในต่างสถานการณ์ได้
(Transfer) โดยเปลี่ยนจากการเรียนความรู้เป็นการฝึก
ประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อให้เกิดทักษะในการใช้ความรู้ เด็ก
ต้องได้รับการฝึกทักษะในการเผชิญความท้าทายหรือ
ความยากลำบากที่ทำให้ท้าทายซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งต่อ
การดำรงชีวิตในโลกยุคนี้ ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้
แบบคาดหวังสูง (High Expectation) คือ การให้โจทย์
หรือกิจกรรมที่ดูเหมือนว่านักเรียนไม่น่าจะทำได้ มีความ

ยากและซับซ้อนหรือทำให้เกิดความขัดแย้งในทีมซึ่งเป็น
โอกาสที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างสูงสุด

2. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูต้องมีการสนับสนุน
แบบสูงสุด (High Support) จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการ
ใคร่ครวญสะท้อนคิด (Reflection) หลังการปฏิบัติ โดยครู
ตั้งคำถามให้ผู้เรียนสะท้อนคิดจากการทำกิจกรรม ในการ
ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูต้องกำหนด
สมรรถนะที่ต้องการพัฒนาแล้วหากระบวนการเรียนรู้ที่
จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเพื่อพัฒนาสมรรถนะเหล่านั้น
จนถึงระดับที่ทำได้อย่างอัตโนมัติ

ในส่วนของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน Office of
the Education Council (2019) ได้อธิบายเกี่ยวกับการ
จัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency –
Based Instruction: CBI) สรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการพัฒนา
ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ
และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน
การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต มีความเชื่อมโยงกับ
ชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้การได้จริง
ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

2. การจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติโดยมี
ชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่
จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ ได้ฝึกฝนการใช้
ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิด
สมรรถนะในระดับชำนาญหรือเชี่ยวชาญ

3. การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะเน้นการ
ประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) จาก
สิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และความก้าวหน้าในการ
ปฏิบัติงาน เช่น การประเมินจากการปฏิบัติ การประเมิน
ด้วย Portfolio การประเมินตนเอง การประเมินโดย
เพื่อนการวัดและประเมินผลที่ใช้สถานการณ์เป็นฐาน
เพื่อให้บริบทการวัดและประเมินเป็นสภาพจริงมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป คือ การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กได้ฝึกคิดแก้ปัญหาในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ได้ฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ วัดและประเมินสมรรถนะด้วยการประเมินตามสภาพจริง

การส่งเสริมสมรรถนะในช่วงรอยเชื่อมต่อจากอนุบาลสู่ประถม

ช่วงรอยเชื่อมต่อจากอนุบาลสู่ประถม เป็นช่วงที่เด็กเปลี่ยนจากชั้นอนุบาลเข้าสู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีอายุประมาณ 5 - 7 ปี หรือเรียกได้ว่าเป็นช่วงปลายของระดับปฐมวัยตามที่ยูนิเซฟให้คำจำกัดความของช่วง “ปฐมวัย” ว่าครอบคลุมช่วงวัยในระยะต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจนคือตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิถึงแรกคลอดและจากแรกคลอดถึงอายุ 3 ปี ต่อมาคือช่วงอายุ 3 -5 หรือ 6 ปี ที่เด็กเข้าเรียนในระดับอนุบาล และช่วงอายุ 6 -8 ปี เป็นช่วงที่เด็กเข้าสู่ชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นก้าวที่สำคัญที่เด็กต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมในระดับอนุบาลที่โดยทั่วไปเป็นลักษณะของการส่งเสริมพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เกิดสมรรถนะตามพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย ในขณะที่ระดับประถมศึกษามีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นเชิงวิชาการมากขึ้น ทำให้เด็กต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน Saifa (2014) กล่าวถึงช่วงอายุ 5 - 7 ปีว่าเป็นช่วงรอยเชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษา ซึ่งถือเป็นรอยเชื่อมต่อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากรูปแบบและลักษณะในการจัดการเรียนรู้ของชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษามีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยการเรียนรู้ในชั้นเรียนอนุบาลส่วนใหญ่เป็นการเตรียมความพร้อม เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมและการเล่นเป็นหลัก กิจกรรมมีความยืดหยุ่น ขณะที่การเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษามีลักษณะเป็นเชิงวิชาการทำให้เด็กต้องเรียนรู้และปรับตัวอย่างมากดังนั้นครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต้องมีความเข้าใจถึงพัฒนาการของเด็กในช่วงรอย

เชื่อมต่อนี้และต้องมีความอดทน เนื่องจากเด็กจะยังไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่เป็นพฤติกรรมเป้าหมายของเด็กในระดับประถมศึกษาได้ในทันทีที่ขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (Zhao, 2017)

อย่างไรก็ดีการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลและประถมศึกษามีหลักการที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกันคือการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ไปพร้อมกันอย่างองค์รวม (Whole-Child Development) การจัดการศึกษาทั้งสองระดับจึงต้องสอดคล้องประสานกันเป็นอย่างดีไม่ควรแยกขาดออกจากกัน (Saifa, 2014) พ่อแม่หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กยังคงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกับในระดับอนุบาล นอกจากนี้ ผลการศึกษาด้านพัฒนาการและการเรียนรู้ในช่วงต้นของเด็กชี้ชัดว่าการดูแลรวมถึงการทำงานกับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 8 ปี หรือช่วงต้นของระดับประถมศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความซับซ้อน ที่สำคัญคือต้องมีความสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (LaRue & Bridget, 2015) โดย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นช่วงรอยเชื่อมต่อจากอนุบาลสู่ประถมจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการของการส่งเสริมสมรรถนะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักการการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัยไปในขณะเดียวกันดังที่ Zhao (2017) ได้ทำการศึกษาพบว่า หลักสูตรรอยเชื่อมต่อชั้นอนุบาลกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ควรมีลักษณะดังนี้

1. ปรับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละวิชาลดการเรียนเชิงวิชาการ โดยจัดเป็นกิจกรรม หรือใช้วิธีการสอนโดยใช้เกม (Game-Based Teaching Methods)
2. มุ่งเน้นที่การนำความรู้ไปใช้ (Knowledge Transfer) ให้เด็กเรียนรู้ด้วยความเข้าใจไม่ใช่งานท่องจำ
3. กำหนดเป้าหมายของการสร้างหลักสูตรสำหรับรอยเชื่อมต่อโดยมุ่งไปที่ 3 ประเด็น คือ
 - 1) การปรับตัวของเด็กในการเข้าสู่สภาพแวดล้อมในโรงเรียน (Adapt to School Campus and Study Environment) เพื่อให้เด็กอยากที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนหรือของห้องเรียน

2) การฝึกนิสัยที่ดีในการใช้ชีวิตที่โรงเรียน (Habit Training) เช่น การมีสุขนิสัยที่ดี การฝึกนิสัยที่ดีในการเรียน การออกกำลังกาย โดยให้ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย

3) การบ่มเพาะด้านอารมณ์และความรู้สึก (Emotional Cultivation) เช่น ความสนใจต่อการเรียน และการทำกิจกรรม ความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้

4. ออกแบบการประเมินสำหรับเด็กในช่วงรอยเชื่อมต่อกับชั้นอนุบาลกับชั้นประถมศึกษา

4.1 ออกแบบตัวชี้วัดการประเมินใน 2 ลักษณะ คือ

1) ตัวชี้วัดการประเมินเพื่อใช้เป็นมาตรฐานสำหรับสะท้อนพัฒนาการปัจจุบันรวมถึงพัฒนาการในระยะยาวของเด็กแต่ละคน

2) ตัวชี้วัดการประเมินเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยครูและพ่อแม่ในการในการค้นหาหรือสังเกตพัฒนาการและคุณลักษณะต่าง ๆ ของเด็ก ทำให้เข้าใจเด็กในภาพรวม ช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอนทั้งวัดอุปสงค์เนื้อหา วิธีการจัดกิจกรรม ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนยุทธวิธีในการสอนได้อย่างทันท่วงที

4.2 เกณฑ์การประเมินมีความหลากหลายทั้งบริบทที่บ้านและที่โรงเรียน โดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน

4.3 การประเมินคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งมีผลต่อพัฒนาการ เช่น บุคลิกภาพ เพศ โดยให้ความสำคัญกับจุดเริ่มต้น (Starting Point) ของพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละคน

4.4 การประเมินควรมุ่งเน้นที่ความรู้สึกภายใน ความตั้งใจ ทักษะคิดของเด็ก โดยส่งเสริมทางด้านอารมณ์และความรู้สึก ผลการประเมินควรช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นใจและเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตน เพื่อให้พัฒนาการดำเนินไปด้วยดี

การจัดกิจกรรมในระดับอนุบาลเป็นการส่งเสริมพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เกิดสมรรถนะตามพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย เมื่อเด็กขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต้องพัฒนาสมรรถนะขั้นสูงขึ้น แต่การจัดการเรียนรู้อย่างไรก็ตามต้องมีความเป็น “อนุบาล” อยู่ด้วย เพื่อให้การส่งเสริมสมรรถนะในช่วงรอยเชื่อมต่อกับชั้นอนุบาลกับชั้นประถมศึกษาเป็นไปได้อย่างราบรื่น

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ในปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา ได้ทดลองจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะใน “วิชาสมรรถนะเพื่อชีวิต” บนฐานของสมรรถนะหลัก 10 สมรรถนะของ Independent Committee for Education Reform (2019) โดยบูรณาการวิชาวิทยาศาสตร์ สุขศึกษา การงานอาชีพ สังคมศึกษา และประวัติศาสตร์เข้าด้วยกัน ลักษณะกิจกรรมให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่มีความหมายสอดคล้องกับสภาพสังคมและชีวิตจริง การฝึกให้เด็กคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา การลงมือปฏิบัติจริง และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของเด็ก มีการกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะที่เป็นเป้าหมายล่วงหน้า ทั้งสมรรถนะเฉพาะ หมายถึง สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการเรียนแต่ละหน่วย และสมรรถนะหลัก หมายถึง สมรรถนะหลัก 10 สมรรถนะการกำหนดเนื้อหาของแต่ละหน่วยขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนหรือสถานการณ์ในขณะนั้นในที่นี้จะเป็นการนำเสนอตัวอย่างกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คือ หน่วย “หนูน้อยอนามัยต้านภัยโควิด 19” จัดในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 เนื่องจากเป็นช่วงที่เริ่มมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระลอกแรก ใช้เวลา 4 สัปดาห์ หรือประมาณ 40 คาบ ซึ่งเป็นช่วงของการเรียนออนไลน์ โดยจะนำเสนอในลักษณะของการวิเคราะห์การดำเนินกิจกรรมในชั้นต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของเด็กปฐมวัยที่ได้กล่าวถึงข้างต้น

การส่งเสริมสมรรถนะ	การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะวิชาสมรรถนะเพื่อชีวิต หน่วย “หนูน้อยอนามัยต้านภัยโควิด 19”
- กำหนดสมรรถนะ และคุณลักษณะที่เป็นเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาล่วงหน้า และแจ้งให้ผู้ปกครองรับทราบ เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสมรรถนะของเด็กไปในทิศทางเดียวกัน	<u>กำหนดจุดมุ่งหมาย</u>การจัดการกิจกรรมหน่วย“หนูน้อยอนามัยต้านภัยโควิด 19”มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ดังนี้ 1. สมรรถนะเฉพาะ ได้แก่ การล้างมือ 7 ขั้นตอน การใส่หน้ากากอนามัย การติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 2. สมรรถนะหลัก ได้แก่ - สมรรถนะที่ 5 ทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน(มีวินัยในการปฏิบัติตามสุขบัญญัติทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองระมัดระวังตนเองจากภัยต่าง ๆ) - สมรรถนะที่ 10 การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง/ตื่นรู้ที่มีสำนึกสากล (ปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาส่วนรวมที่เหมาะสมตามวัย) 3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้แก่วินัย มุ่งมั่นในการทำงาน
- จัดกิจกรรมให้เด็กฝึกการสะท้อนคิด แสดงความเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทศนคติ ฯลฯ โดยใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก	ให้นักเรียนชมคลิปการตูนเกี่ยวกับโรคโควิด 19 เพื่อให้ได้ความรู้ หลังชมคลิปทำกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นสะท้อนคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ดู เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด จนตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนให้ปลอดภัยจากโรค เช่น เล่นเกม ถาม-ตอบเกี่ยวกับโรคโควิด 19 ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์และลงความคิดเห็นสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค
- จัดกิจกรรมให้เด็กได้ฝึกการสืบค้น ข้อมูล เพื่อให้เชื่อมโยงไปสู่การฝึกปฏิบัติที่สอดคล้องกับสิ่งที่เรียนรู้จากการสืบค้น และลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดเป็นความชำนาญ และปฏิบัติจนเป็นนิสัย สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้	<u>กำหนดภารกิจ</u> 1. ฝึกการล้างมือ 7 ขั้นตอน และทำบันทึก “หนูน้อยอนามัยล้างมือสะอาด 7 ขั้นตอน” อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน ประเมินโดยผู้ปกครอง ก่อนฝึกล้างมือ จัดกิจกรรมให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของการล้างมือให้สะอาด 2. ฝึกการใส่ ถอด และ ทิ้งหน้ากากอนามัยอย่างถูกวิธี โดยให้นักเรียนดูคลิป และฝึกปฏิบัติ 3. ติดตามสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 จากลิงค์หรือเว็บไซต์ของศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงมหาดไทยทุกวัน และบันทึกจำนวนผู้ป่วยรายใหม่ พร้อมวิเคราะห์ว่าจำนวนผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในแต่ละวัน 4. อ่านหนังสือการ์ตูนเกี่ยวกับโรคโควิด 19 โดยครูช่วยพิจารณาเลือกหนังสือการ์ตูนที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ให้ผู้ปกครองอ่านกับเด็กที่บ้าน เพื่อช่วยอธิบายเพิ่มเติม และเป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง รวมถึงได้สร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ 5. สัปดาห์สุดท้าย ให้นักเรียนออกแบบโปสเตอร์ข้อปฏิบัติในบ้านเพื่อป้องกันโควิด 19 นำไปติดที่บ้านเพื่อเป็นข้อปฏิบัติสำหรับสมาชิกในบ้าน
- ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมเมื่ออยู่ที่บ้าน โดย	แจ้งผู้ปกครองเพื่อขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียนที่บ้าน ได้แก่ อ่านหนังสือกับลูก อธิบายสิ่งที่ลูกไม่เข้าใจมีปฏิสัมพันธ์ในขณะดูคลิปกับลูกให้ลูกเล่าสิ่งที่

การส่งเสริมสมรรถนะ	การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะวิชาสมรรถนะเพื่อชีวิต หน่วย “หนูน้อยอนามัยต้านภัยโควิด 19”
ดูแลการฝึกปฏิบัติ ดูแลการทำบันทึก และประเมินการปฏิบัติของนักเรียน	ได้ดูหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้จากคลิปให้ฟัง ส่งเสริมการสืบค้นความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ดูแลการฝึกกล้ามเนื้อ 7 ขั้นตอน และประเมินการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ดูแลการทำบันทึก ช่วยอำนวยความสะดวกในการติดตามสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 และดูแลการทำบันทึก จากการกล้ามเนื้อ และใส่หน้ากากอนามัยในชีวิตประจำวัน
- ประเมินสมรรถนะ / คุณลักษณะโดยการประเมินตามสภาพจริง	1. ประเมินสมรรถนะ 1) ประเมินสมรรถนะเฉพาะ ได้แก่ การกล้ามเนื้อ 7 ขั้นตอน การใส่หน้ากากอนามัย การติดตามสถานการณ์การระบาดของโรค เมื่อนักเรียนมาโรงเรียน และจากการประเมินของผู้ปกครอง 2) ประเมินสมรรถนะหลัก โดยประเมินจากการปฏิบัติเมื่อนักเรียนมาโรงเรียน ดูจากการปฏิบัติที่แสดงสมรรถนะอย่างอัตโนมัติโดยครูไม่ต้องเตือน เช่น กล้ามเนื้อ 7 ขั้นตอนอย่างถูกต้องก่อนดื่มดื่มน้ำและก่อนรับประทานอาหารกลางวัน ใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา เมื่อถึงเวลาเปลี่ยนหน้ากากอนามัยสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องจัดสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงถึงการนำสิ่งที่เรียนรู้มาปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ และประเมินจากการออกแบบโปสเตอร์ข้อปฏิบัติในบ้านเพื่อป้องกันโควิด 19 โดยให้ผู้ปกครองร่วมประเมินการปฏิบัติของนักเรียนในการเชิญชวนให้สมาชิกในบ้านปฏิบัติตามข้อตกลงรวมถึงการปฏิบัติของนักเรียน 2. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้แก่วินัย มุ่งมั่นในการทำงาน จากแบบบันทึก “หนูน้อยอนามัยกล้ามเนื้อสะอาด 7 ขั้นตอน” ในชีวิตประจำวัน และแบบบันทึกติดตามสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ดูจากความสม่ำเสมอในการทำบันทึก และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงาน

สรุป

ช่วงรอยเชื่อมต่อกับระดับอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษาเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถถึงระดับมีความชำนาญและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ การดำเนินการในระดับนโยบายเพื่อให้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะของเด็กปฐมวัยในช่วงรอยเชื่อมต่อนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับอนุบาล

และระดับประถมศึกษาตอนต้นให้มีความเชื่อมโยงกันการทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนถึงความสำคัญของการจัดการเรียนฐานสมรรถนะที่มีความเชื่อมโยงกันในระดับอนุบาลกับระดับประถมศึกษาการเตรียมความพร้อมของครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนฐานสมรรถนะสำหรับเด็กปฐมวัยในช่วงรอยเชื่อมต่อนี้ รวมถึงการให้ความรู้ผู้ปกครองเพื่อสร้างความเข้าใจและให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสมรรถนะของเด็กทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองไทยในอนาคตที่มีสมรรถนะสามารถดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเป็นปกติสุข

References

- Independent Committee for Education Reform. (2019). Thai Education Reform. <http://skn-peo.go.th/home/datas/file/1560418701.pdf> [in Thai].
- LaRue, A. & Bridget, B. (Eds.). (2015). Professional Learning for the Care and Education Workforce. Retrieved from <http://nap.edu/21786>
- Office of the Education Council. (2019). Guidance for Competencies Development in Basic Education. Retrieved from <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1686-file.pdf>
- Panich, V. (2019). Competency-Based Learning. Retrieved from <https://www.gotoknow.org/posts/661740> [in Thai].
- Rangubtook, W. (2020). Thai Learners' Key Competencies in a VUCA World. *Journal of Teacher Professional Development*. 1(1) (January – April), 8-18. [in Thai].
- Royal Thai Government Gazette. (2021). THAILAND NATIONAL REFORM PLANS. Retrieved from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2564/E/044/T_0001.PDF [in Thai].
- Saifa, Y. (2014). A Transition Between Kindergarten and Elementary Grade Classrooms: An Important Step of Elementary School Students. *Journal of Education Studies*. 42(3) (July – September), 143-159. [in Thai].
- Sumetseanee, T. & Makkasman, W. (2014). Competencies of Young Children According to the Development. *Development and Learning in Early Childhood*. Unit 9, 9-80. Sukhothai Thammathirat Open University [in Thai].
- UNICEF Thailand and Office of the Education Council. (2018). Parenting Guidance for Children 0-5 years old. Retrieved from <https://www.unicef.org/thailand/reports/parenting-guidelines> [in Thai].
- Zhao, X. (2017). Transition from Kindergarten to Elementary School: Shanghai's Experience and Inspiration. *Creative Education*, 8, 431-446. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/315934633_Transition_from_Kindergarten_to_Elementary_School_Shanghai's_Experience_and_Inspiration